

Fürészfalva lakói erdőgazdálkodással és állattenyésztéssel foglalkoznak. A falu határában homokbánya, mészkőfejtő, mészégető-kemencék és vízfűrés is működött. Különösen jelentős ez utóbbi deszkagyára. Ezenkívül nyersolajat (pakurát) termelnek ki, és több szénsavas, vasas ásványvizet is ismerünk.

Az 1950-es években kolozsvári néprajzkutatók magyar anyagot gyűjtöttek Fürészfalván.

A fürészfalviak kapcsolatban vannak a közeli Háromszék lakóival, mindig vannak itt háromszéki magyar munkások. Így kedvezőek itt a magyar nyelv fennmaradásának a feltételei is.

Gajdár (Coman)

A Tázló völgyét széles, helyenként 10–20 km hosszú dombor választja el a Szeret-völgyi nagy csángó tömbtől. Ez a dombor harmadkori gyengén cementált üledékekből keletkezett (konglomerát, homokkövek), szerkezetileg antiklinális, nehezen átjárható, kevés út szeli át. Mintegy 70 km hosszú falat képez a két tájegység között. A Tázló-völgy legnépesebb katolikus közösségei mellett – Pusztina, Frumósza – a teljesen vagy részben csángó-lakta kis települések egész sora található itt: Esztufuj, Gajdár, Szerbek, Lárucu (Máriafalva), Szaloncka, Turul (Turluian), Berzunc, Gyidrácska, Kövesalja, Esztrugár stb. A többi faluban is élnek csángók kisebb-nagyobb számban. E települések közül egyesek nagyon régiek, mások az utóbbi századokban alakultak ki.

A hagyományörzés az egész csángómagyarságra jellemző. A Tázló mellékvölgyeiben számos, a néprajz szempontjából rendkívül jelentős csángótelep alakult ki. Ezúttal az egyik ilyen fontos győjtőpontot, Gajdárt mutatjuk be.

Gajdár a Turul folyóval egyesülő Rachitis (Rekettyés) mellék-pataka, a Tarai mentén fekszik, Sanduleni-től, a községközponttól 5 kilométerre, a bákó-lujzikalagor-sanduleni országúttól nem messze,

Bákótól és Onestítól körülbelül egyforma távolságra. Az út itt a Pietricica (586 m) közelében szeli át a dombokat. Gajdár a közúti kapcsolattal rendelkező Lujzikalagor filiája (fiókegyháza). A 19. században még a dombok túloldalán fekvő Újhegy (Dealul Nou) községhez tartozott. Ennek a községnek a falvai a Turul patak övezetében terültek el, így közrevették a dombokat.

A hajdani községközpontot Domokos Pál Péter Lujzikalagorból Bogdánfalva felé haladva említi, román faluként. A 19. század végi földrajzi szótár Gajdár 1800-ban épült ortodox és 1873-ben épített katolikus templomáról számol be, és 637, nagyrészt „magyar” lakosáról tudósít. 1830-ban Dealul Nou Razesnek nevezték.¹ Lakói 99%-a analfabéta volt. 557 hektár erdejéből a legjelentősebbek a kománi és a gajdári erdők voltak.²

Bákó megye földrajzi szótárában közzétettek egy, az Akadémia 1873-ban kiadott régészeti kérdőívén szereplő információt: a község határában, egy hegycsúcson régi vár sánccal körülvett maradványai találhatóak. Itt védekeztek a románok a tatárok ellen. Előtte egy halom tetején különböző rozsdás fegyvereket találtak.³ Tatárokra, törökökre utaló helynevek is előfordulnak itt, mint: Gát, Török hídja, Rabhídja, Tatárgödrök stb.⁴

E helyütt meg kell kockáztatnom azt a feltevést, hogy vajon nem magyar várak álltak-e itt egykor? Számos forrásból tudjuk ugyanis – Dimitrie Cantemir, Nicolae Iorga, Radu Rosetti és más történéttírók, krónikások említik –, hogy Moldva alapításakor és az azelőtti időkben ez a terület a Szeret folyóig magyarnak számított. Így joggal feltételezhetjük, hogy itt egy magyar erősség létezhetett, amely egyúttal védelműl és menedéköl szolgált a Szeret-völgy magyar népességének. Erre utalnak a dombsor hosszában előforduló várneműk, például az északabbra fekvő Cetatuia, régi nevén Orzas-

¹ Racoviță, 1895. 257.

² Uo. 258.

³ Uo. 257.

⁴ Domokos, 1987. 217.

tea,¹ ami őrzőhely lehetett. Itt nagy területen sáncok részletei is fennmaradtak. Ilyen lehetett továbbá a Külsőrekecsin határában előforduló Cetatui (Kis vár) is. Máskülönben a kanyarodó Al-Kárpátok (Szub-Kárpátok) legkülső dombvonulatán is számos határőrzésre vonatkozó helynév maradt fenn: Vámos (Vames), Puskás, Vár stb. Ezekről Mikecs László számolt be.²

A 17. század második felében ebben az övezetben még nem voltak falvak, csak kis házcsoportok, amelyeknek a neve is az általuk gyakorolt mesterségekre emlékeztetett. Így voltak kádárok, kerekések stb. Két ilyen kis házcsoport most is létezik, fazekasok: Olarestii 8 család és Danculestii 4 család.³

Gajdár két falu (házcsoport), Gajdár és Komán egyesüléséből keletkezett. A 19. század végén a falu két része még külön szerepelt. Így a földrajzi szótár is külön tárgyalta Kománt, amelynek neve a kun népnévből származik (cuman, coman, a kunok román elnevezése volt). Kománban az 1890-es években 15 családfő és 45 lakos élt.⁴ A másik, a nagyobbik falurész lennebb a völgyben Gajdár néven szerepelt. A Gajdár név a görög „szamár” szóból származhat. Iosif Gabor a magyar gödör szóból származtatja, ugyanis román neve kiejtése erre a szóra emlékeztet.⁵ A falu a szótár szerint a Cacaneaza domb és a Saratii patak mentén terül el. A falusiak Talpának nevezik a patakot. Itt 39 családfő és 155 lélek élt.⁶ Katolikus templomát az egyházközösség tagjai vályogból építették. Az állatállomány Kománban 3 ló, 25 marha és 11 sertés volt.⁷ Gajdárban 5 lovat, 83 szarvasmarhát és 1 kecskét tartottak.⁸ Ezenkívül voltak juhaik, főleg rackafajta, amely durva szálás gyapjút adott, és méheik.

¹ Racoviță, 1895. 221.

² Mikecs, 1989. 65.

³ Matei, 1998. 11.

⁴ Racoviță, 1895. 236.

⁵ Gabor, 1996. 75.

⁶ Racoviță, 1895. 290.

⁷ Uo. 236.

⁸ Uo. 290.

A falusiak kukoricát, burgonyát, babot és kendert termesztettek, míg a földesurak és a bérlők búzát, rozstot, zabot, repcét és borsót.¹ A filoxéra támadása után a direkttermő szőlőfajták terjedtek el, ezekből fehér bort, kisebb mennyiségben vörös bort nyernek.

A kománi rész Funarachi bojár birtoka volt, akinek Rekecsinben is voltak földjei.

A legutóbbi közigazgatási reform alkalmával 1967-ben Gajdár néven egyesült a két falu, 1972-ben suvadások következtében felszámolták a kománi falurészt. A komániak, 60 család, beköltözött Gajdárba. Legújabban Coman (Komán) a település hivatalos neve.

1923-ban vályogból épült katolikus temploma kicsinek bizonyult, ezért 1991–1999 közt új templomot építettek. 1967-ben önálló plebániává alakult. Fiókegyházai Petricsika, Berzulest új templomokkal, valamint Valea Turluiului, Olărești és Popescii templom nélkül.

1974-ben egy néprajzi gyűjtőexpedíció alkalmával tanulóinkkal feltérképeztük a falut. A falu felső részét a Talpa patak mentén Komán feje falurésznek nevezték, ez a Komán erdeje és a Nomás (Nyomás) nevű határ közé nyúlt fel. Nyugat felé a falu egyik nyúlványa a Susajának nevezett országút irányában terül el, beékelődve a Szián bonyhája és a Brándi Mihályka helye közé. Az Esztufuj irányába kiágazó falurészt Feneknek nevezik, a Pásztor erdeje és a Háromkereszt nevű határrész közé nyúlik be. A központtól, ahol az iskola is van, a Tarai patak mentén hosszan húzódik a falu lefelé a Nomás és a Bándi Péter bonyhája között. Az alsó falurészen, a Tarai jobb partján épült a falu katolikus temploma. A harang tartóvasán „Hankó András 1883” felirat olvasható. A délre elterülő domb a Pásztor erdeje. Itt van a Háromkereszt, s a Butnár dombtól nyugatra az Egykereszt nevű hely mellett a temető. A Bezsényei patak völgyén át halad az út a már említett Esztufuj felé.

A falu első írásos említése Jerney János könyvében található. Ő 1844–1845-ben járta be Moldvát, és 1851-ben megjelent könyvében

¹ Uo. 259.

mint Kalagorból települt csángókat említi Gajdár lakóit, akiket megfosztottak rezességüktől. Számukat 150-ben jelölte meg.¹ Kovács Ferenc is megemlítette a falut 1870-ben megjelent útinaplójában. Ő 127 magyar lakosról számolt be.² 1929-ben, Domokos Pál Péter látogatása idején a falu a lujzikalagori plebániához tartozott, és 80 magyar család élt benne. Az 1930. évi népszámláláskor 373 lakosából 369 katolikust jegyeztek fel. 368 ember magyar származásának vallotta magát, 367 magyar anyanyelvűnek.³ Ezenkívül Kománban még volt 42 római katolikus.⁴

1992-re Gajdárnak 931-re növekedett az összlakossága. A lakosok közül 927-en voltak római katolikusok. Tánczos Vilmos egyetemi tanár szerint 850 – tehát az összlakosság 91%-a – volt ekkor Gajdárban a magyar nyelvet ismerők száma.⁵

Jelenleg Sanduleni községhez tartozik, ahol a közel másfél ezer lakosból 5-öt jegyeztek magyarnak és 14-et csángónak.⁶

Gyűjtőutunk alkalmával sok ismerőst, barátot szereztünk Gajdárban. A 10–15 év közötti gyermekek elmondták, hogy bár a tanítók tiltják a magyar szót, ők mégis úgy beszélnek. Népdalokat, népmeséket, találós kérdéseket, hiedelmeket, tárgyi néprajzi anyagot, népművészetet stb. gyűjtöttünk. Felsorolom fontosabb adatközlőinket: Miklós Mihály (falutörténet), Antal Mihály, Brándi György, Burlacu Anica, Butaru Ilona, Horvát Mária, Kecskés György, Nagy Antal Mihály, Radó Bernadetta, Szaszko Katalin, Szaszko Ilona és mások.

Végezetül még megemlítünk néhány helynevet: Komán feje, Fenek, Templom mellett (belterület). Patakok: Tarai patak, János patak, Bezsenyei patak, Eszkorcéni patak. Út fel a hegyre: Kárászé. Erdők: Pásztor erdeje, Kománi erdő, Gajdári erdő. Legelők: Szian

¹ Jerney, 1851. 176.

² Kovács, 1870. 50.

³ Domokos, 1987. 171.; Manuilă, 1938. 38–39., 540.

⁴ Uo.

⁵ *Moldvai Magyarság*, 2002. No. 13. 17.

⁶ Uo. 12.

bonyhája, Bándi Péter bonyhája (nedves legelő), Nomás (irtás helyén kialakult bokros legelő), Iszláz. Szántók: Bezsénye mező, Bándi Mihályka helye. Egyéb: Sáncok, Mónár gödre, Runku stb.

Galac (Galați)

Moldva és egész Románia egyik legnagyobb kereskedelmi központja, a legjelentősebb dunai kikötő. Nem tartozik a legrégebb városok közé, s csak a 17. századtól vált népesebb településsé. Itt volt a Szereten leúsztatott fa kikötője, hajógyár és a román acélgyártás fellegvára. Magyar lakossága mindig volt, katolikus temploma is, az utóbbi időben a csángó faluk katolikus lakói települtek ide nagy számban.

Galac a Duna bal parti teraszain, valamint a Duna és a Prut közös árterén települt a Brateș tó övezetében, 35 méter tengerszint feletti magasságban, a Prut torkolata közelében, fontos közúti és vasúti csomópontban, Bukaresttől 230 kilométerre kelet-észak-keletre, Jászvásártól 245 kilométerre délre.

A Galac elnevezést többféleképpen magyarázzák. Így egy kelta törzs, a galacok nevéből, más elmélet szerint a „gala” szóból, ami várat, erősséget jelent, vagy a „Gal” személynévből, ami a déli szlávoknál „fekete” jelentésű. Ebből képezhető, mint a Románból a Romanați, Galból a Galați.¹

Galacot 1445-ben említették először mai nevével.²

Mint kikötő, Nagy István (Ștefan cel Mare) idején kezdett fejlődni, amikor Chilia és Dnyeszterfehérvár török kézre kerültek 1484-ben. 1551-ben Petru Rareș idején vásár „oppidium” rangot nyert, s csak a 17. században nyert városjogot, miután egy porkoláb vezette. Ezután telepedtek le nagyobb számban idegenek: magyarok, örmé-

¹ Gabor, 1996. 110.

² Costăchescu, 1932. II. 235.

nyek és görögök a városban. 1622-ben említették először katolikus templomát Francesco de Candia misszionárius jelentésében.¹

Bernardino Basetti misszionárius jelentésében Galacon 13 katolikusok által lakott ház volt, 63 lélek és egy fatemplom.² Diodat Péter 1641-ben Moldváról készült jelentésében a következőket írja: szeptember 22-én érkezett Galacra, amely a Duna mentén két folyó közti síkságon fekszik. Itt van a dunai átjáró, ahol a fejedelem vámot szed az utasoktól, akik Törökországból jönnek. Itt mennek át a karavánok, bárkák és hajók, itt vesznek föl gabonát és egyéb árukat.³ A helységben 43 katolikus van, illetve 8 gyermek. Nemzetiség szerint magyarok, de kevesen tudnak magyarul, mert oláhul beszélnek. Templomuk fából van, szalmával fedett. 12 lépés hosszú és 5 lépés széles, 2 ajtóval, Szent Miklós pápa tiszteletére szentelve.⁴

A legrészletesebb 17. századi jelentést a *Codex Bandinus*ban olvashatjuk: „Ez a város minden áruk kikötőhelye, ahol a Fekete-tengerről jövő hajók kikötnek. A lakosok oláhok, örményekkel és görögökkel vegyesen. Örmény püspök székel itt. A katolikus magyaroknak 12 házuk van. A lelkek száma 70. Van itt plébános, de mivel ez a magyar nyelvben nem járatos, a magyarok esdve kértek, hogy saját nyelvű plébánosról gondoskodjam. Ebben a városban bőven van jó bor, mindenféle gabonanemű gazdagon terem, s máshonnan is bőven szállítanak. Csodálatos nagyságú halakat fognak. Innen évenként ezernél több szekér megy hallal terheltén Lengyelországba és Moldva városaiba.⁵

Vito Piluzzi, egy másik misszionárius és püspök 30 évig élt Moldvában. 1682-ben írt jelentésében leírta, hogy a galaci plébánost, Giovanni Battista del Montét mennyire szeretik a hívei, mivel négy nyelvet ismer: a moldvait, a magyart, a görögöt és a törököt.⁶

¹ Proschinger, 1996. 12.

² Domokos, 1987. 72.

³ Uo. 294. Diodat Péter jelentése.

⁴ Uo. Domokos, 1987. 295.

⁵ Uo. 361–362. *Codex Bandinus*.

⁶ Proschinger, 1996. 12.

1725-ben Mihai Racoviță felmentette a galaci magyar papokat és a magyar templomot minden szolgáltatás alól, amit Grigore Ghica uralkodó is fenntartott.¹

Galac, lévén határváros, többször elpusztult a török és a tatár pusztítások miatt. 1769-ben, 1789-ben, 1805-ben és 1821-ben is felégették. 1778-ban a katolikus templomot is lerombolták.²

Galac régi arculata nem maradt fenn. Így a régi városból majdnem semmi nem maradt meg. A város a 17. század közepén kezdett emelkedni. Vasile Lupu uralkodása idején Szűz Mária tiszteletére erődített templomot építettek.³

Galac abban az időben a török vitorlás hajók gyártásának egyik legfontosabb központja volt. Konstantinápolyból jöttek ide a szerelők, akik a Szereten leúsztatott rönköket hajókká alakították. A Szucsáva tartományi erdők legszebb szálfáit úsztatták le a Szereten. Később törökök telepedtek a Beszterce völgyébe, hogy ők válasszák ki a legalkalmasabb fákat.⁴

Wilkinson angol utazó 1814. május 24-én a következőket írta beszámolójában: Galac fontos fa-, gabonakerék. Csak 7000 lakosa van, románok, görögök, sokan osztrák és orosz alattvalók. Sok gyarmatarút is hoznak ide: cukrot, borsot, citromot, narancsot.

Az egyesülés idején Sommer keleti utazásáról írt beszámolójában Wilhelm Hamm így jellemezte: „Az Isten nagy, és íme, Galac is egy város: teherhordók rongyokban, térdig sárosan, eltakarva fröcskölt ruhájuk szegénységét. A dombon az Európa Szálló, karavánszeráj nagy termekkel, tornácokkal a szeméttel, poloskákkal és legyekkel telt udvar körül. Az összes üzletek Isten e nyughatatlan népének a kezében vannak.”⁵

¹ Uo.

² Uo. 13.

³ Bonifațiu. 1983. 326.; Oancea–Swizawski. 1979. 163.

⁴ Giurescu. 1946. III. 553., 567–570.

⁵ Uo. 631.

1836-ban szabadkikötővé vált. Gátat építettek a Duna medrében, újjáépült hajógyára.

Jerney János a következőket közölte a galaci katolikusokról: „Régi parókhia, amely 1837-ben restauráltatott. Keresztelő Szent János tiszteletére újjáépült és 1847-ben felszentelték díszes anyateplommal. 307 katolikus lakos közt többen magyarok, mester-ségűzés végett tartózkodnak itt.”¹ Kovács Ferenc 1857-ben 352 katolikus lakosáról számolt be, akik magyarok, németek, olaszok és franciák voltak.²

Lendületet adott a városnak a vasútvonalak megépítése. 1872-ben elkészült Moldva felé az Ițcani–Galac vonal, majd a Vârciorova–Galac vonal Munténia felé, ami megnövelte a katolikusok számát.

A 20. században gyorsan fejlődött a város, és a katolikus falvak lakói tömegesen vándoroltak be a városba. Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 3931 katolikus lakost számláltak össze, akik közül 2155-ön vallották magukat magyar nemzetiségűeknek, és 1981-en magyar anyanyelvűeknek³. Lakossága száma 1982-ben elérte a 240 000-et, 1995-ben a 328 058-at.⁴ 2005-ben 560 család és 1640 katolikus hívőt tartottak nyilván.⁵

A mai Galac nagy ipari, kereskedelmi és kulturális központ. Nagy hőerőmű telephelye. Itt van az ország legnagyobb kohászati központja 6 magaskohóval. Acélt, nyersvasat, hengerelt lemezt, drótot és kábelt gyártanak. Többi nagy üzemei közül megemlíjtük vaskohászati üzemét, hajógyárát. A hajógyárban tengeri ércszállító hajókat, folyami-tengeri teherhajókat és folyami motoroshajókat gyártanak. Előállítanak még hajóalkatrészeket, cserealkatrészeket, traktorokat, mezőgazdasági gépeket, távközlési berendezéseket és alkatrészeket tengeri fűrőberendezésekhez, valamint fémből készült fo-

¹ Jerney, 1851. I.176.

² Kovács, 1870. 47.

³ Domokos: 1987. 257.

⁴ *Dicționarul enciclopedic* II. 1996.398. X.

⁵ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 324.

gyasztási cikkeket. Építőanyag-, fa- (bútor), vegyi (festék), textil- (fonal, gyapot és kenderszövet), kerámia-, élelmiszer- és nyomdaiparra is fejlett.

Egyeteme, színháza, bábszínháza és operaháza is van. Szimfonikus zenekara és művészeti, történelmi és természettudományi múzeumai vannak.

Galac fontosabb idegenforgalmi nevezetességei: katolikus temploma a 17. századból (1646), megújítva 1829–1844 közt, Keresztelő Szent János tiszteletére felszentelve. A Precista erődített templomot 1645–1647 közt építették Mária mennybevitelének a tiszteletére. Az ortodox katedrális Szent Miklós egyházatya tiszteletére építették P. Antonescu és Burcus tervei szerint 1906 és 1917 közt. Ez az aldunai püspökség székhelye. A Szent György-templomot 1669-ben Gheorghe Duca alapította, majd 1700 és 1702 közt újjáépítették. Nevezetes templomai még a Szent Vajdák temploma (1801–1805), megújítva 1865-ben, a Szent Spiridon temploma (1815–1817), a Vasile Lupu által alapított Szent Demeter-templom és a Szent Miklós-templom, amelyet egy 1776-béli templom alapjaira építettek.

Más nevezetes épületei a Hajózás palotája, a folyami kikötő, amelyet Saligny mérnök tervei szerint építettek, és a városháza épülete, amely Ion Mincu tervei szerint 1911-ben készült. Mihai Eminescu szobrát Frederic Storck tervezte. Még jelentős a dokkmunkás szobra, a kikötő bejáratánál, és Alexandru Ion Cuza mell-szobra.¹

Galac egy nagy olvasztótégely, ahol a katolikusok százai tűnnek el a sokaságban.

¹ *România. Ghid turistic.* 1983. 326.

Galeri (Galeri)

ASzeret jobb partján, Bákótól délkeletre egy csángó településcsoport található a Rekettyés (Răcățău) patak völgyében. Itt sorakoznak Velény, Hordzsest és a csak részben katolikus Galeri és Párincea.

Galeri (Gallér), a völgy alsó harmadában települt törpefalu, amely Diószén községhez tartozik, Hordzsestől 5 kilométerre délre, a Rekettyés jobb partján, a Hordzsest–Diószén, Hordzsest–Dózsa-újfalu mellékút mentén, 23 kilométerre Bákótól.

Galeri régi neve Otești volt. Ezen a néven szerepelt a 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótárában* is.

A település Galeri neve *táró, folyosó, karzat* jelentésű (román), de nem kizárt a *gallér* magyar eredet sem, ugyanis egyik első említésében ilyen néven szerepelt.

Természeti feltételei alapján a Moldvai-fennsíkhhoz tartozik, annak a déli Tutovai-dombvidék néven ismert részéhez, ahol kristályos talapzatra telepedett neogén és negyedkori üledékek képezik a felszínt. Ezek enyhén dél felé lejtő kavics-, homok-, márga- és agyagrétegeket alkotnak, amelyeken degradált csernozjom, hamuszürke és podzolos barna erdei talaj, valamint közethatású talaj fordul elő.

A falu a 18. század második felében keletkezhetett. Első említése 1812-ből származik.¹

A katolikusokat a Misszió 1850. évi sematizmusában említették először, „Gallier” néven, ekkor 37 katolikus lakosa volt.²

Bákó megye földrajzi szótárában a 19. század végén, „Otești” néven szerepelt, amikor a kis falunak mindössze 39 családfő, illetve 139 lakosa volt, akik 5 lovat, 61 szarvasmarhát és 26 sertést tartottak.³

¹ Révai új lexikona. VIII. 2001. 45.

² Gabor, 1996. 112.

³ Racoviță, 1895. 408.

Az 1930. évi népszámlálás idején 213 lakosa volt, Valamivel több mint 1/3-uk volt katolikus, 72 személy, akik közül 42-en vallották magukat magyar nemzetiségűnek és 5-en magyar anyanyelvűnek.¹

1993-ban 55 család, illetve 260 katolikus lakosa volt,² 2005-ben pedig 52 család, illetve 202 lélek volt a katolikusok száma.³

Katolikus templomát 1920-ban téglából építették és a Szent Kereszt felmagasztalása tiszteletére szentelték fel. Velény fiókegyháza volt 1986-ig, amikor megalakult a hordzsesti plebánia. Azóta ehhez a szomszéd faluhoz tartozik.

Lakói főképp földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoznak.

Néprajzi szempontból hagyományos paraszti, gazdasági és népi építkezése jelentős.

Garófa (Garoafele)

A nagy csángó tömböktől, az Aranyosbeszterce, a Szeret és a Tatros folyó csángólakta vidékeitől délre már csak elvétve bukkanunk magyar katolikus lakosságra. Így a városok szétszórt magyarsága mellett csak néhány faluban élnek zárt katolikus közösségek. Moldva déli részén a már általunk ismertetett Vizantea mellett Podul Şchiopului (A Sánta Hídja) és Garófa (Szegfü) ilyenek. Előbbi a Putna Zábalei (Puty na Zábala) szláv nyelven Zabola útját jelenti, a Zabola patak egyik jelentős mellékvi-ze a Năruja völgyében található. (Zabola Háromszéki székely falu a hegy másik oldalán). Egyetlen jelentős kutató sem jutott el ebbe a faluba a többi csángó falutól való távoli fekvése miatt. Az 1966. évi népszámlálás idején 266 magyar anyanyelvű lakosa volt, akik közül

¹ Domokos, 1987. 172.; Manuilă, 1938. 36–37., 539.

² Gabor, 1996. 112.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 325.

186 volt római katolikus.¹ Lakóit az erdőkitermelések vonzották ide, hasonlóképpen a prálai telepítéshez.

A II. világháború után földet adtak a világháborúban harcoló veteránoknak. Egyik közösségnek főképp Puszтина- és Magyarfaluból a Putna árterületén osztottak földet, így alakult meg garófai magyar telep, ahol 16 gazda kapott 4-4 hektár szántó, és 1-1 hektár belterületet. A sakktábla alprajzú Garófa így egy utcával bővült keleten, ahol a csángómagyarok zárt közössége talált új otthonra. Egy másik csoportnak, a lészpedieknek Dobrudzsában osztottak földet, Mihai Kogălniceanu község határában, a tengerpart közelében, Ovidiutól 8 kilométerre, ahol Ojtoz néven egy új falut alapítottak. Határa szűz-földjeit nehéz munkával tették termővé.

Garófa Bákótól 95 kilométerre települt délre, és Foksánytól 12 kilométerre északra. (Puszтинától 105 kilométerre fekszik.) Északon és keleten a dél felé kanyarodó Putna folyó árterülete határolja. A falut átszeli a Foksány–Bákó országút és vasútvonala.

Földrajzi szempontból az Alsó-Szeret síksága, a román alföld legerőteljesebben süllyedő, legalacsonyabb része, ahol a Putna a Szerettel párhuzamosan folyik, a Foksány–Galac-törésvonal mentén, alig 5 métertől 50 méterig terjedő tengerszintfeletti magasságban. Itt található a podóliai, meosiai és a pannon–erdélyi lemez egymásra tolódva, s innen pattannak ki a legrombolóbb romániai földrengések, amelyeknek az epicentruma a szomszédos Vránceai-medence mélyében van. Míg az alföld süllyed, a Kárpát-kanyar hegyei erősen emelkednek.

Garófa a süllyedék északnyugati részén található, ahol a kelet felől érkező Putna délre kanyarodik, két oldalról körbefolyva a csángók telepét, körülbelül 50 méter tengerszintfeletti magasságban.

Garófa Foksány fiókegyháza. 1930-ban 337 lakosából 57-en voltak katolikusok, mindnyájan magyar anyanyelvűeknek és magyar nemzetiségűeknek vallották magukat.² A település azóta egyesült az

¹ Domokos, 1987. 241.

² Uo.

országút nyugati oldalán lévő Făurei nevű faluval, Garoafa (Garófa) néven. 1995-ben 4372 lakosa volt.¹

A 20. század eleji 1901. évi iasi sematizmusban már megemlítettek Făureit is mint Foksány fiókegyházát.² Ez arra utal, hogy már a század elején megjelentek itt vizántai telepések is, de a csángó falurészt, az 1921-ben és azután itt letelepedettek házai alkotják. Templom hiányában, eredetileg házaknál gyűltek össze ünnepnapokon a pap prédikációját meghallgatni. A 20. század 50-es éveiben templom is épült a magyar falurész központjában, amelyet 1957-ben Jézus Szent Szive tiszteletére szentelték fel. 1981 végén egy tűzvész megsemmisítette a tetőszerkezetét és belső bútortzatát. Újjáépítették a következő évben.

2005-ben 58 család, illetve 164 katolikus lélek élt a faluban.³ A foksányi plebánia fiókegyháza.

A falu lakói belterjes öntözéses kertészetet fejlesztettek ki. A zöldséget a környező városok piacain értékesítik. Garófát az útikönyvek mint fazekasközpontot is megemlítik. A fazekasok változatos festett, díszített kerámiatárgyakat állítanak elő.

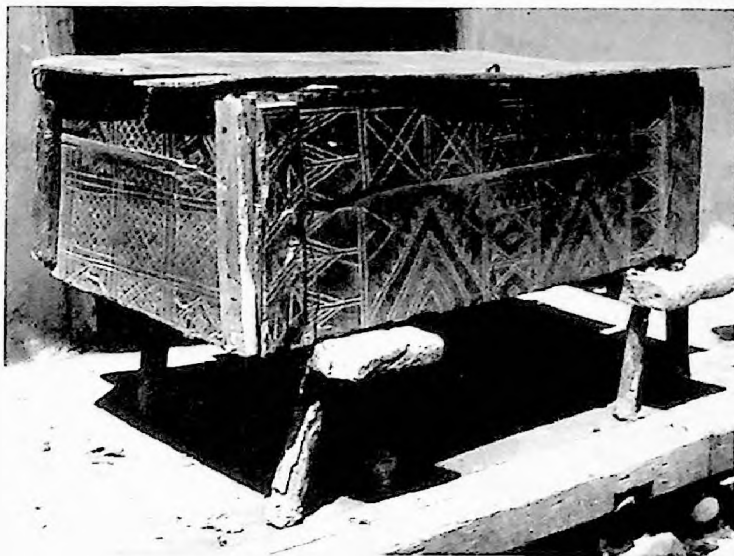
1973-ban, néprajzi gyűjtőexpedíció keretében, meglátogattuk Garófa csángó népességét. Rendkívül kedvező fogadtatásban részesültünk. Mindennel elláttak, ami a kertjükben megterem. Sikeresnek bizonyult gyűjtőtevékenységünk is.

Meglátogattuk a két román, nagy hírnévnek örvendő fazekascaládót is, Costache Mariant és Marian Alexandrut. Csinos termékeik nagyon hasonlítanak a korondi kerámiához. Kérdéseink nyomán kiderült, hogy ők is Korondon tanulták a mesterséget, s az ottani festés és díszítőművészet elemeit honosították meg Vráncsa megyében. A kész kiégetett edényekre a család tagjai szebbnél szebb növényi és más motívumokat festenek, majd mázzal újra kiégetik.

¹ *Dicționarul Enciclopedic Român* II. 1996. 411.

² Sebestyén, 1904. 40.

³ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 323.

Utunk további állomásán, az akkor 84 éves Sándor János bácsi a falu történetéről tudósított. Íme: 1921-ben 16 gazda jött Pusztináról. Számuk 1973-ig 35 családra gyarapodott.¹ Horváth György házában a szötteseket tanulmányoztuk, Bartha Ilonáéknál hímeket másolhattunk. A 79 éves Ruszka György Istvánné újévi, karácsonyi, Szent György-napi és más babonás szokásokat mesélt. Szent György napján a marhaganyét felvetették az istállóra, az szentelt vót. Fűzfalánggal füstölték meg a beteg tehenet.² Esztán Margit a népviselet hímei szakértőjének bizonyult. A cinkáktól (fiatal lányok) az öregekig, a fejükre ruhácskát kötnek, amelynek a színe a kortól függően változik.³

A lakásokat is tanulmányoztuk. Fülöp Ilona háza vályogból, sárból épült 1916-ban. A földje tapaszos, a teteje (fedele) kátrányból van. Gyertyával világítottak, a kicsi gyermeket ládában tartották az egyosztatú ház szobájában. Az újabb házak tágasabbak és módosabbak. Így például Borbáth Szofika háza fából épült (*boronaház*), előtte tótéssel. Gázzal (petróleumlámpa) világítottak. Minden házban az „észrés ládában” (hozományos láda) őrzik a szebbnél szebb hímzéseket, szötteseket, népviseleteket. A faluban tanító pedagógusok velünk együtt fedezték fel falujuk értékeit.

Meglepett ebben a faluban, hogy itt a fiatalok is ápolják a hagyományokat. Így a tizenkilenc éves László Györgytől teljes balladát gyűjtöttünk (*Megöltek egy legényt*), míg az ötéves Fazakas Eusebiu a *Lyányok, lyányok, lyányok a faluba* című népdalt énekelte el. Édesanyja különben a legjobb népdalénekesünknek bizonyult. Ebben a családban hagyomány a népdaléneklés. Népdalaikban el-elsírják, hogy ilyen messze jöttek „erre az idegen földre”, amint azt a fennebb említett harmincnégy éves Fazakas Ilona által tolmácsolt *Villás farkú fecske* kezdetű népdalból is kitetszik. A garófaiak ragaszkodnak népükhöz, s szoros kapcsolatot tartanak fenn a pusztinai atyafi-

¹ Sándor János (84 éves) közlése. 1973.

² Ruszka György Istvánné (79 éves) közlése. 1973.

³ Esztán Mihályné Barta Margit (40 éves) közlése. 1973.

ságukkal 105 kilométer távolból is. Többnyire onnan választanak párt maguknak. Többnek még Pusztinán is van birtoka, s hazájárnak kaszálni.

Végül közöljük fontosabb adatközlőink névsorát: Népdalénekesek: Esztán Mihályné (Bartha Margit) (40), Fazakas Ilona (34), László György (19), Ruzska Istvánné (Katalin) (79); népviselet: Fazakas Eusebiu (5), Fazakas Veronka; hímzések, varrottasok: Borbáth Gergelyné, Pánczél Katalin (50), Sándor János (83); szöttek: Bartha Ilona, Horváth György; fazakasmesterség: Fülöp Ilona, Lemnaru Anna (70), Lemnaru Marika (30), Esztán Mihály (46), Sándor János (83), Szofika Borbála (70), Costache Marian (75), Marian Alexandru. A zárójelben közölt, a név után írt számok az adatközlők 1973 esztendei életkorát jelzik.

Găzărie (Găzărie Gârlele)

Găzărie a Bákó megye Mojnest városi alárendeltségű települése a Sós Tázló bal partján, a Bákó–Mojnest országút mellett, a folyón átvezető híd mellett.

Régen itt zsidó vállalkozók létesítettek kezdetleges finomítókat, ahol petróleumot desztilláltak. Ennek volt a neve a „gáz”, innen származik a település „Găzărie” neve.

Régen Valea Arinilor község faluja volt és „Gârlele” volt a neve. Ezen a néven említették a 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótárában*, mint amely 200 méter távolságra van Valea Arinilor községközponttól, s 115 család, illetve 500 lakosa van.¹ 5 kocsmá volt a településen.

A Gârlele név vizereket, patakocskákat jelent (román).

Ez a falu, Valea Arinilor újabban Mojnest néven szerepel a katolikus statisztikákban, mivel az ottani plebániákba sorolták be. Sebes-

¹ Racoviță, 1895. 292.

tyén Ede is Valea Arinilor néven említette, mint Dormánfalva fiókegyházát.¹

Az 1930. évi népszámlálás Lucăcești községnél említette „Gârlele Găzarei” néven, de adatait külön nem közölte.² Nincsen és nem is volt katolikus temploma.

Gerlény (Gârleni)

Gerlény a Beszterce partján elterülő román falu. Hozzá tartozik Lészped és Rácsila. A századok során azonban mind nagyobb súllyal vannak jelen ebben a faluban a magyarok is, akik erős katolikus közösséget alkotnak, s kis katolikus templomot, imaházat építettek.

Gerlény a Beszterce szigetén települt, a folyó völgyében, a Bákó–Karácsonykő vasútvonal és országút mentén, 16 kilométerre Bákótól. Gerlény a község névadó települése.

A falu neve a patakvíz egyik román nevéből származik. Értelme: patakiak. Gerlény a Bákó vidéki csángó települések legészakabbika és a Bákó vidéki szőlőtermesztés északi határa.

A Gerlényre vonatkozó legrégebbi adatot Rosetti közölte 1762-ből.³

Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában, 35 házzal, 15 családfővel, 19 szolgálatra alkalmas személlyel szerepelt, akik 1 ló- és 38 ökörfogatot tudtak kiállítani.⁴

Bákó megye földrajzi szótára mint Constantin Balș kancellár birtokát mutatta be. 65 ház volt a faluban és 1 kocsmá. 1872-ben épült ortodox temploma volt. Lakosságát 67 családfő, illetve 237

¹ Sebestyén, 1904. 40.

² Domokos, 1987. 525.

³ Rosetti, 1889. Domokos, 1987. 552.

⁴ Domokos, 1987. 104.

lélek alkotta, mind románok voltak, akik 10 lovat, 147 szarvasmarhát, 377 juhot és 148 sertést tartottak.¹

Gerlény magyar lakói Lészpedről származnak, onnan települtek át. A gerlényi állomás környékén az oldalsó utcákban csoportosulnak. Domokos Pál Péter lészpedi látogatása alkalmával leírta a gerlényi katolikus családfők névsorát is. A 21 általa felsorolt családnév, gyakoriságuk sorrendjében a következő: Kompot (3 család), Daru (Dara), Barta, Jánó (2-2), Bartos, Borbély, Facsaros, Fekete, Gábor, Imre, István, Karuly, Kicsi, Kormány, Lukács, Miklós (1-1).²

Magyar lakóit először Sebestyén Ede említette, mint Lespezi-Gârlenit.³

Az 1930. évi népszámlálás adatai közt Gerlényben 82 katolikus lakos szerepel, akikből 77 magyar származásúnak és 77 magyar anyanyelvűnek vallotta magát.⁴ Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával 1605 lakosából már 252 volt a katolikusok száma, akik közül 200-an beszélték a magyar nyelvet, mint ahogy azt Tánzos Vilmos egyetemi tanár megállapította.⁵

2005-ben 86 család és 306 lélek volt a katolikusok száma.⁶

1950-ben temető céljára telket vásároltak a gerlényi magyarok. Ezt a telket azonban olyan hamar körbeépítették lakóházakkal, hogy végül is lemondtak erről, ugyanis nem használhatták volna temetőnek. Így téglából imaházat építettek 1972-ben.⁷ A kis templomot Jézus Szent Szíve tiszteletére szentelték fel.

Gerlény lakói földműveléssel és halászattal, valamint zöldségtermesztéssel foglalkoznak. A csatornákból hatalmas csészés lapátkezekkel merik ki a vizet, amelyről a magasabb szinten lévő vályúkba és onnan csatornába folyik, amelyek elvezetik az úgynevezett

¹ Racoviță, 1895. 292.

² Domokos, i. m. 226.

³ Sebestyén, 1904.

⁴ Domokos, i. m. 528.; Manuilă, 1938. 30–31., 536.

⁵ Tánzos, 2001. 164.

⁶ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 327.

⁷ Gabor, 1996. 118.

bolgárkertekbe, ahol a nedvesség hatására a zöldség bőségesen terem, s amelyet Bákó piacán adnak el. Közfogyasztásra, részben ipari feldolgozásra értékesítik.¹

Kallós Zoltán, a híres népdal- és népballadagyűjtő számos magyar népballadát gyűjtött Gerlényben, amelyeket a *Balladák könyve* című kötetében is közölt. Így özv. Bartha Péterné, Dénes Marika, özv. Jánó Istvánné, Bráz Marika és Jánó Veron 3-5 balladával is szerepelnek a kötetben. A megesett lány, az elrabolt lány, a gazdag feleség, a három árva, a kegyetlen anya, a cséplőgépbe esett lány stb. változataival.²

Glodos (Glodosu)

A Tázló-völgy csaknem 100 településének körülbelül felében találunk kisebb-nagyobb csángó közösségeket. Egy ilyen kis közösség él Glodos faluban is.

Glodos egy kis falu, amely a Berzenestnek, a Tázló utolsó jelentősebb jobb oldali mellékpatakának a völgyében található, amely a Berzenczei-hegyek és a hegylábi piemont jellegű lejtős dombvidéken, nagyon tagolt, egyenetlen szintű területen helyezkedik el. Itt halad át a hegyen egy mellékút, amely Berszinestből vezet Aknavásárba. 48 kilométerre van Bákótól és 25 kilométerre Tatrostól, a plebániaközponttól. Ezt a falut az utolsó közigazgatási reform alkalmával felszámolták, beolvastották a községközpont Berzinest faluba.

Természeti környezetét a Berzencei-hegyek déli lealacsonyodó szakasza jelenti. Paleogén flis rétegei meggyűrődtek. Konglomerát, de főleg homokkő vonulata a medence felé piemont jellegű domborral csatlakozik, amely kavics, homok, agyag, márga és más törmelékekből vannak felépítve. Talajai különböző erdei talajok.

¹ Ichim, 1987. 39.

² Kallós, 1970.

A település neve a román *glod* = *göröngy* főnévből képzett és „göröngyös” jelentésű.

A glodosi katolikus közösséget a jászvásári katolikus vikariátus 1857. évi sematizmusában említették, de nem Glodos néven, hanem a községközpontnál, Bersinestnél, 61 katolikus hívővel.¹ Az ezt követő adatok arra utalnak, hogy ezek a katolikusok a község határában lévő kis faluban éltek, és Tatros fiókegyházát képezték.

A Misszió 1874. évi sematizmusban már Glotosa néven említették 40 hívővel.²

Bákó megye a 19. század végén megjelent földrajzi szótárában Glodost 37 családdal és 139 lakossal említik, akik 4 lovat, 53 szarvasmarhát 17 sertést és 90 kecskét tartottak.³

Az egész Bersinest (Bărsănești) községnek 88 magyar lakosa volt és 14 izraelita, a többi román.⁴

Sebestyén Ede Glodoasa néven említette.⁵

Domokos Pál Péter, 1928. évi útja alkalmával 10 magyar katolikus családot említett meg a faluban.⁶

Az 1930. évi népszámlálás alkalmával 302 lakosából 48-an voltak katolikusok.⁷

2005-ben 10 család, illetve 26 lélek volt katolikus. A kápolnaként is használt termet, házat Constantin császár édesanyja, Szent Ilona tiszteletére szentelték fel. Glodos a tatrosi plebánia fiókegyháza.

A falu lakói földművesek, állattenyésztők.

¹ Kovács, 1870. 51.

² Gabor, 1996. 66.

³ Racoviță, 1895. 302.

⁴ Uo. 118.

⁵ Sebestyén, 1904. 50.

⁶ Domokos, 1987. 164.

⁷ Uo. 169.; Manuilă, 1938. 540.

Gojósza (Goioasa)

ATatrosnak az Ágas és Aszó közti szakaszán kis faluk füzére sorakozik. Napjainkban itt a lakosság többségében román. Csak kis magyar katolikus közösségek vannak, pedig ez a székelység ősi szállásterülete. Erre már Iorga, a román történész is felfigyelt megjegyezve, hogy itt a magyar nyelv és a katolikus vallás már a múlté, bár gyakran látni szőke szakállú, kerek arcú, kis szemű, vöröses bőrszínű magyar típusokat.¹ Az itteni román lakosság magyar eredetére már a nyelvészek is felfigyeltek. Így Vichmann, Weigand és Lükő Gábor is megállapították, hogy a románok csak a Tatros völgyében ejtik tisztán a *cs* hangot, akár a székelyek. Másutt jésített *s*-et ejtenek, amiről nagy valószínűséggel székely eredetükre következtethetünk.² Ez ugyanis a székely nyelvjárás sajátossága, a moldvai csángó nyelvjárásban sincs meg. Ehhez járul a helynevek nagyobb részének a magyar eredete, ami azt igazolja, hogy itt a magyar volt az ősfoglaló nép, amely nevet adott a hegyeknek, folyóknak, amit a később érkező románok majdnem változatlanul vettek át.

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótárában* mint Ágas (Agășu) község faluját mutatta be a Tatros bal partján, a Goiosu patak mentén, 10 kilométerre Șulțától, ahol iskola van. Ortodox temploma van, amit a lakók építettek 1837-ben. 152 családfő, illetve 700 lélek élt a faluban, akik 59 lovat, 316 szarvasmarhát, 81 sertést és 125 kecskét tartottak.³ A falu határában 9 vízfűrész működött. A falutól nyugatra egy völgszorosban a Kőkert és a Száraz tó közt a Tatros mindkét oldalán köerődítmények nyomai találhatóak, és egy kövezett út, amit az 1848-as magyar forradalom leverésére gyülekező orosz csapatoknak tulajdonítanak, hogy megvédjék ma-

¹ Iorga, 1972. II. 235.

² Lükő, 1936. 57–58.

³ Racoviță, 1895. 303.

gukat a Gyimesben állomásozó székely csapatok ellenében. Mivel a magyarok visszavonultak, az erősséget nem használták.¹

Sebestyén Ede említette először az itt lévő katolikus közösséget mint Därmănești (Dormánfalva) fiókegyházát.²

Az 1930. évi népszámlálás főleg a Goioasához tartozó Ciobănuș, Preluci és Leorzeni falurészekben mutatott ki összesen 24 katolikust, akik közül 11 magyar nemzetiségűnek és 10 magyar anyanyelvűnek vallotta magát.³

Ebben az övezetben fakitermelésre és feldolgozásra szakosodott iparközpontok voltak, amelyekben sok katolikus is dolgozott, és addig maradtak, amíg gazdaságosnak tartották a kitermelést, azután a Tatros-völgy más településeire költöztek. Sem katolikus templomukat, sem mai katolikus közösségüket nem tartják nyilván.

Gorzafalva (Oituz)

Gorzafalva községközpont. A Brassó–Bákó országút mentén fekszik, a Tatros mellékvízének, az Ojtoz pataknak a völgyében, 10 kilométerre Onyesttől, 50 km-re Bákótól, 40 km-re Kézdivásárhelytől. Északnyugaton a Kósna, délen a Tisza domb emelkedik a falu szomszédságában.

Gorzafalva régi magyar település. Ama fontos átjárónál helyezkedik el, ahol a főút átvezetett Magyarország felé. Moldova uralkodói mindig bizalmi embereket helyeztek ide, olyanokat, akikre ráhagyhatták az országhatár őrzését. Területét több hegy tagolja, ilyenek a Kósna és a Runku. Egy sereg Ojtoz folyó felé igyekvő patak öntözi.

A település neve a régi magyar Gorza személynévből származik.⁴

¹ Uo.

² Sebestyén, 1904. 40.

³ Domokos, 1987. 524.; Manuilă, 1938. 32–35., 537–538.

⁴ *Révai új lexikona* VIII. 2001. 565.

A települést először egy 1410-ből származó adománylevelben említették, ebben Jó Sándor uralkodó (Alexandru cel Bun) hat falut, Gorzafalvát (Grozești), Kasent, Ojtuzt, Stenișorești, Laslovovcit és Stoenestiet (Völcsök szomszédságában) adományozta Ghebeli Miklós fiainak, Jakabnak és Domokos asztalnoknak (stolnic), mivel hűséggel szolgálták Moldva uralkodóját.¹

Deodatus szófiai püspök, Moldva és Munténia apostoli vikáriusa 1641. évi beszámolójában megjegyezte, hogy Gorzafalvának 90 lakosa van, magyarok.²

Bartolomeo Basetti „Grozafalla” néven említette. Ahol 3 ház, 13 lélek volt (6 áldozó) volt.³

A moldvai magyar katolikus telepek közismert leírásában, Bandinus kódexében is vannak adatok Gorzafalváról. Bandinus megjegyezte, hogy ennek a falunak a lakóit bízták meg a határ védelmével, azzal, hogy ellenőrizzék a Moldvából kilépőket. 14 háza volt és 69 lakója. Gyakori nevek a Demeter, Csorba, Bimbó, Kiss, Pakurar, Modo, Saskó stb. voltak.⁴

1661-ben a falunak 173 magyar lakosa volt, kicsiny kőtemploma és kápolnája Szent Kozmának, illetve Damjának szentelve. Ez utóbbi olyan híres volt, hogy még ortodox vallásúak is felkeresték.⁵ Az 1665. év végén egy névtelen misszionárius azt javasolta beszámolójában, hogy a katolikus falvakba románul is tudó magyar hittérítőket küldjenek.⁶

1692-ben Johannes Baptista Berkuce hittérítő a hitközösség kérdőívére adott válaszában ír arról, hogy a Tatros völgyében magyar falvak vannak, fatemplomokkal. A következő településeket említette

¹ Costăchescu, 1931. I. 27.

² *MCSM Okmánytár*. 1989. 229. Arhivo Storico.

³ Gabor, 1996. 191.

⁴ Domokos, 1987. 368. 439.

⁵ *MCSM Okmánytár*. 1989. II. 537. Arhivo Storico.

⁶ Uo. 593.

meg: Mánfalva (Mănești), Sztánfalva (Stănești), Gorzafalva (Grozesti). Lukácsfalva (Lucăcești), Szalonca (Solonț).¹

A moldvai katolikus templomok helyzetéről készült *Névtelen jelentés*ben, amelyet valószínűen 1774-ben írtak, megemlítették, hogy Francantonio Manzi lelkész „Grozesti”-n 1734-ben templomot és paplakot építettek.²

A Misszió prefektusának, Hrisostomo Dejoannisnak 1762. április 9-i jelentésében „Groset” néven említette, ahol 70 katolikus ház volt 359 hívővel. Templomuk van Az Istenanya mennybevitele tiszteletére szentelve, minden szükséges felszereléssel a szertartás elvégzésé-

¹ *MCSM Okmánytár*. 1989. II.

² Gabor, 1996. 191.

hez.¹ Az 1776-ban a katolikusok helyzetéről írt névtelen jelentésben 45 hívőről számoltak be.²

A 19. század végén a Gorzafalva (Grozești), Fűrészfalva (Fe-restrău), Marginea és Zöld Lonka (Călcâiul) falvakból álló községnek 3288 lakosa volt: 1660 román, 1538 magyar, 7 görög, 14 olasz, 1 angol, 10 örmény és 58 zsidó.³ Ebből Gorzafalván 683 család, illetve 2653 lélek élt.⁴

Az 1875. évi sematizmus szerint – amikor az eklézsiákon használt nyelvet is összeírták – Gorzafalván 2958 lakost jegyeztek fel, s a használt nyelv a magyar volt.⁵

A 20. század elején volt egy katolikus temploma és egy kápolna a falu végén, amelyhez legendás történetek fűződnek. 1734-ben építeték, de a törökök lerombolták, s beszélték, hogy alatta egy pince van mindenféle elrejtett kincsekkel. A kommunista diktatúra éveiben az állami gazdaság lebontotta az alapokat, de semmit nem találtak, ami a legendát igazolná.⁶

Az 1930. évi népszámlálás idején 3481 lélekből 1713 katolikus lakos élt Gorzafalván, közülük 626-an vallották magukat magyar anyanyelvűnek.⁷

Az 1992. évi népszámláláskor Ojtoz község lakosságát 9463 főben állapították meg. Ide kell számítani a legnépesebb Gorzafalván kívül a vegyes lakosságú Fűrészfalvát és Zöld Lunkát, valamint Herzsát, Margineát és Sósmezőt (román többségű falvak). A katolikusok száma 4487 volt, ebből viszont csak 6 személy vallotta magát magyarnak (+1 csángónak).⁸ A községközpontnak ekkor 6938 lakosa volt, ebből 4018 személy volt római katolikus. Tánczos Vilmos

¹ Uo.

² Uo.

³ Lahovari et alia, I. 1898. 653.

⁴ Uo.

⁵ Domokos, 1987. 118.

⁶ Gabor, 1996. 192.

⁷ Uo. 523.; Manuilă, 1938. 34–35., 537–538.

⁸ *Moldvai Magyarország*. 2002. 3. sz. 11.

néprajzkutató a Gorzafalván végzett felmérés szerint 2500-ra becsülte a magyarul is beszélő helyiek számát.¹ 2005-ben 1526 család, illetve 4206 lélek katolikus lakosa volt.²

Gorzafalvának a régmúlt időkben épült katolikus kápolnája volt. Azt tartják az épületről, hogy a törökök lerombolták, de a település magyar lakói újjáépítették.³ Úgy vélik, hogy alatta pince van, számos értékes régiséggel.⁴ A falu 1754-ben épült templomát a Szentháromság tiszteletére szentelték fel (1854-ben). Ebben befalazott magyar nyelvű sírkő állt.⁵ Az I. világháború után a régi helyén hatalmas új templom épült faragott kövekből. A templom tornya az 1940. évi földrengéskor ledőlt, és 1945 után építették újjá. Régi harangja egyike Moldva legrégebbi harangjainak. Rajta az 1526-os évszám körül „Spes mea Christus” felirat olvasható. Másik két harangja 1848-ból, illetve 1909-ből való. Ortodox temploma 1734-ben épült, és Radu Racoviță építette. Az oldalbejárati ajtó keretén az 1799-es évszám és felirat olvasható, mely szerint az épületet Ștefan Munteanu udvarbíró készítette.

A földrajzi lexikon megemlítette, hogy a 19. század végén 151 ló, 1438 szarvasmarha, 256 kecske és 338 sertés volt a faluban. Gorzafalva birtokosa, D. Negroponte kőolajat (pakurát) termelt ki, mész-, cement- és gőzzel működő deszkagyára volt.⁶ A lexikon a község tárgyalásánál beszámolt egy rendszeresen működő mészégető kemencéről, egy gőzfűrészről, egy vízfűrészről és két malomról. Megemlített egy üveghutát is, amely a Huta nevű telepen működött a Fűrészfalvánál az Ojtoz patakba torkolló – déli irányból érkező – Lesunc patak völgyében. Ezt Cantacuzino herceg alapította, majd Bogdán, később Negroponte tulajdonába került. Hutát az 1874. évi statisztikában még önálló falurészként említették, de a 19. század

¹ Tánczos, 2001. 167.

² *Almanahul Presa Bună*. 2005. 329.

³ Racoviță, 1895. 308.

⁴ Uo.

⁵ *Révai új lexikona* VIII. 2001. 565.

⁶ Racoviță, 1895. 308.

végén, egy nagy tűzvész után már nem találjuk.¹ Az ugyanott közölt táblázatból kitűnik, hogy a falu lakói jelentéktelen földtulajdonnal rendelkeztek.

Mivel havasalji fekvése következtében Gorzafalva amúgy is kevés termőfölddel rendelkezik, lakóinak más megélhetési forrás után kellett nézniük. Jó minőségű tiszta agyag található a völgyben, ezért kialakulhatott itt a fazekasság hagyománya. A települést általában a famunkások és az agyagművesek falujaként emlegetik.

Gorzafalván valószínűleg már a 16. században háromszéki kézművesek telepedtek le, s fazekassága még abból az időből származik – így írja ezt dr. Kós Károly is a *Moldvai csángó népművészet* című könyvében. A hagyomány szerint az első fazekas a faluban a Magdó család őse volt. Bereckből telepedett ide.² A gorzafalvi fazekasság háromszéki és csiki hagyományokat ápolt. Mindig volt kapcsolata az innen 30 kilométerre fekvő Bereck fazekasságával, olyannyira, hogy a vámháború idején (1686–1689) a háromszéki Bereck fazekasai – hiszen addig is moldvai piacokra dolgoztak –áttelepültek Gorzafalvára.

Az itteni fazekasok használati edényeket állítottak elő, nem a díszítés volt fontos termékeiken. Fazekak, csuprok, tejtartók, korsók, tálak, fedők készültek itt. Az értékesítést a fazekasok termékcserevel oldották meg.

Ezeknek a használatra készült edényeknek rendkívüli piaca volt Moldvában. Az itt készített, évi egymilliót is meghaladó cserépedény mintegy 1/4 millió gazdaságot, kb. egymillió lakost szolgált ki. Az utóbbi időben csillogó mázzal látják el az edények felső felét. Most is az edények alakjára helyezik a fő hangsúlyt.³

Gorzafalva régen Románia talán legnagyobb fazekasközpontja volt. A falu magyar lakosságának több mint fele a fazekasságból és az azt kiszolgáló fuvarozásból élt. A 20. század közepén 360

¹ Uo. 310.

² Kós, et al. 1981. 147–148.

³ Uo. 150.

fazekascsaládot tartottak itt számon, ebből 275 család a Nagyfalunak nevezett részen élt, a főutcán és a patak felé eső utcasoron, illetve az innen nyíló mellékutcákban. 55 család a termőfölddel alig rendelkező Zöld Lunka falurészben, 30 család a patakon túl, annak az árterületén kialakult Átolka nevű helyen élt és dolgozott. Ez a senkiföldje volt alkalmas arra, hogy a szaporodó lakosság újabb hullámainak helyet adjon. A legnépesebb fazekascsaládok az Andriska, Aszalós, Baka, Bálint, Baróti, Budnár, Csató, Csigör, Fábian, Fazekas, Gábor, Gergely (Rózsacska), Gyöngyös Kászonyi, Kós, Kovács, Magdó, Rózsa és Szarka családok voltak.¹

A 20. század második felében az állam különböző adókat, illetékeket vezetett be, megtörtént a kollektivizálás, így az amúgy is a legszegényebb népréteghez tartozó fazekasok tömegesen hagyták abba a mesterséget. A 70-es években még minden ház udvarán ott voltak a fazekasságra utaló nyomok. Akkor még 20-30 család volt ilyen értelemben aktív – ezt jól megállapíthattuk az 1972. évi gyűjtőexpedíciókkor. Miklós András, Boga János, Gherghel Mihály és Balázs Virgil fazekasokat látogattuk meg akkor. A 90-es években már csak ketten dolgoztak a szakmában, s napjainkban csak egyetlen embernek, Aszalós Viktornak megélhetési forrása a fazekasság. Ő élteti még a hagyományt. Az ipari termékek, a porcelánok kiszorították e régi paraszti kultúra termékeit a használatból.

A szövés és a csergekészítés is hagyományos a faluban. Sok háznál volt házi szövőszék. Télen az asszonyok szöttek, fontak, készítettek a csergéket, hímeztek, varrtak.²

A község központjában emlékmű található. Azon hősök emlékére állították, akik 1916-ban az életükkel fizettek azért, hogy megállítsák a német hadsereg előrenyomulását. A nevek sokasága is jelzi, hogy a csángók a történelem folyamán számtalanszor bizonyították a közös hon védelmében hazafiúi elkötelezettségüket.

¹ Uo.

² Gazda, 1973. 11. Józsi Mári közlése.

És mégis, egész történelmük a jogaik csorbítása elleni harc jegyében zajlott. Ennek megdöbbentő írásos bizonyítéka 1860-ban Magyarország kardinálisához küldött levelük, melyben magyar papot kérnek: „Mi 600-an magyar gazdák, Ojtozhatárszél mellékiek, moldvai részen összegyűlvén, tanácskozában magunkban nagy sérelmünkről, kik már 500 esztendeje mint magyar lakosok és római katolikusok igazi hitben eddigelé megmaradtunk, sok viszontagság között mindeneket eltűrtünk, elszenvedtünk, megszorodtunk, igazi hitben megerősödünk, ezt csak szegény magyar papjainknak köszönhetjük, de nem az olasz papoknak [...] Óh hányan és hányan sírva, jó lelki szegények mondják: oh, Isten! adj moldvai szegény magyarnak magyar papot...”¹

És íme, alig egy és negyed évszázad elteltével sok szülő már nem tanítja gyermekét ősei nyelvére, nem adja át, nem közvetíti népe sok évszázados intelligenciáját.

Néprajzi gyűjtőexpedíciónk első állomása Gorzafalva volt. Két napig tartózkodtunk a faluban, szokásokat, népi mesterségekhez, népgyógyászatához kötődő adatokat gyűjtöttünk. Alaposan tanulmányoztuk és feltérképeztük Blaj (Balázs) Virgil fazakasmester házát a Magyartemplom utcában. A szobában (nagyház) asztal nincs, a ruhákat az ágyra teszik. A rakott kályha (szoba, a román „sobă” szóból) az eresz mögött beugrik. Mögötte szűk átjárón jutunk a sutuba (saroksöglet). Ez több lakásban a fazakas műhelye, a fazakaskorong helye. A korong mellett háromlábú székecske van, a sarokban pedig láda. Ott tartják a fazakalni való földet. Máshol a nyárikonyhában van a korong.

Gergely István házát és berendezését a piactól bejövő utcában, a 691. szám alatt tanulmányoztuk. Az asztal helyén ottlétünkkor szövőszék volt.

Esküvői szokásokkal is ismerkedtünk egy lakodalom kapcsán.

Első nap köszönésünket még fogadni sem merték. Csak akkor fordultak utánunk, ha eltávolodtunk. Másnap már széles jó nappal

¹ Domokos, 1987. 180–181.

előre köszöntöttek a falusiak. Este meg sokan velünk énekeltek a tábortűz mellett. Egy következő expedíciónkkor az onyesti templomnál egy népviseletbe öltözött gorzafalvi asszonnyal találkoztunk. Megkérdeztük, emlékszik-e gorzafalvi látogatásunkra. Azt felelte, hogy „még a Jóisten is emlékezik”.

Gutinás (Gutinaş)

A Kászoni-medence egyik kis faluja Gutinás, ahol még megtaláljuk a magyar katolikus lakosság egy kis töredékét.

A Kászoni-medence azon tájegységek közé tartozik, ahol a magyar népesség megelőzte a románt, ami a névadásból is kiderül. Így számos elnevezés megőrizte a régi magyar alakját. Sokat lefordítottak, új neveket adtak, de fennmaradtak a régi magyar toponimiák is. Így például a medencét délről határoló dombok legmagasabb csúcsai a Nagy Halas (Halaşul Mare) 640 m, és a Kis Halas (Halaşul Mic) 630 m. A medence vizeit összegyűjtő Kászon patak három mellékpataka is Halas nevet visel: Kishalas, Nagyhalas és a Csubotáru Halasa (Halaşul Ciubotaru). A főfolyó neve is a *tatáros*-ból származik: Tatros–Trotuş.

Bandinus az azóta eltűnt Sztánfalvát említette, amelyet a térképeken Kászon falu helyén tüntettek fel. Közölte a családfők névsorát is. 30 évvel később, 1696-ban a kászoni katolikusok névsorát is közölték. Ezt összevettem a Bandinus által közölt sztánfalviak névsorával, s megállapítottam, hogy az teljesen egymástól különböző neveket tartalmaz, bár mindkét esetben magyar nevek sorakoztak. Így a nevek alapján Sztánfalva nem azonos Kászonnal. A névadó magyarság folytonossága megszakadhatott, s a későbbi századokban újabb magyar telepések költözhettek a Kászoni-medencébe. Domoos Pál Péter a nevek hasonlósága alapján megpróbálta Sztánfalvát Onesttel azonosítani, amit Iosif Gabor megcáfolt a kászoni kolostor főnöke panaszára hivatkozva, amelyben 1797. március 17-én közöl-

te, hogy – a Kászon menti Stănești falu, amelyet most Kászonnak neveznek – lakói nem tartják tiszteletben a kolostor tulajdonját.¹ Ezért valószínűen a mai Kászon két kis telep, Kászon és Sztánfalva egyesüléséből keletkezhetett.

Francisc Carol Migrini tatrosi misszionárius 1696. évi katolikus összeírásában 23, többnyire magyar családnevet sorolt fel.²

A kászoni magyarok az 1930. évi népszámlás adatai közt is megjelentek. Fűrészfalva nevű részén 237 katolikusból 175-en vallották magukat magyar nemzetiségűeknek, 169-en magyar anyanyelvűeknek.³ Újabb dokumentumokban nem szerepelnek a kászoni katolikusok. A csángó kutatás egyik fontos feladata kideríteni a kászoni magyarok sorsát.

Máig fennmaradt azonban egy medenceperemi falu, Gutinás gyülekezete, amely a falu lakóinak mintegy 1/4-ét teszi ki, és e település Borzest felőli részét népesíti be. Még kimutattak a szomszéd településeken is kisszámú katolikus lakost. Így Gârbăvanán 20 katolikusból 14 magyart, Rădeniben 4-ből 3 magyart, a kászoni kolostornál 9-ből 6 magyart, Suseniben 9 magyart.⁴

Gutinás a Kászoni-medence északkeleti csücskében, a Gutinás patak völgyében helyezkedik el, amely keletre kanyarodva a Tatrosba torkollik. Onesttől keletre helyezkedik el, Ștefan cel Mare, városi alárendeltségű község faluja.

A 19. században Gorzafalva fiókegyháza volt. 1860-ban a gorzafalvi anya- és fiókegyházaknak a hercegprimáshoz küldött kérvényében, amelyben kérik, hogy magyar papot küldjenek nekik, a 45 aláíró közül 4 gutinási is aláírta fiókegyháza nevében.⁵ Imets Jákó Fülöp naplójában megemlítette, hogy Gutináson Bende Ferenc tanító volt a kántor 1868-ban.⁶ Gutinást a 18. században keletkezett

¹ Gabor, 1996. 189.

² Horváth, 1994. 125.

³ Domokos, 1987. 523.; Manuilă, 1938. 34–35., 537–538.

⁴ Domokos, 1987. 523.

⁵ Imets, 1870. 78. Veszely, Imets és Kovács útinaplója.

⁶ Uo. 34.

falvak közt tartják nyilván. Az 1792. évi osztrák katonai térkép leírásában 23 házzal és 11 családfővel szerepelt. Lakói 2 ló- és 18 ökörfogatot tudtak kiállítani.¹

A 19. század végén megjelent *Bákó megye földrajzi szótárában* 100 családfő, illetve 320 lakosáról számolnak be. Határában vízimalom és köfejtő volt. Állatai 18 ló, 700 szarvasmarha 265 juh, 10 kecske és 38 sertés. Beszámolt régi kötemplomáról is.²

Az 1902. évi sematizmusban 115 katolikus lakossal szerepelt.³ Az 1930. évi népszámlálás szerint 588 lakosából 148 volt katolikus, és 72-en vallották magukat magyarnak.⁴

Domokos Pál Péter 1932-ben meglátogatta a falut, s ifj. Bertalan Sándor kántornál szállt meg, akinek a vendégszeretetről elismerően nyilatkozott meg.⁵

1992-ben 592 lakosából 123 volt a római katolikusok száma. Tánzos Vilmos egyetemi tanár 20-ra becsülte a magyar nyelvet ismerők és beszélők számát.⁶ 2005-ben 38 családot, illetve 77 katolikust tartottak nyilván.⁷

A 19. században Gorzafalva fiókegyháza volt. A 20. század közepétől Onyesthez tartozott. 1994-től Szárazpatak (Ștefan cel Mare) fiókja. 1874-ben épült kis fakápolnáját Szent Péter és Pál tiszteletére szentelték fel. Később kis templommá alakították át. Jelenlegi templomát 1958-ban kezdték építeni téglából, s 1974-ben fejezték be. Védőszentje a Kisdéd Jézus Szent Teréze.

1973-ban néprajzi kutatóexpedíció keretében meglátogattuk Gutinást. Katolikus lakóival magyarul értekeztünk, és nagyon jól megértették egymást. A hagyományokat híven őrzik, de előfordul,

¹ Domokos, 1987. 106.

² Racovița, 1895. 313.

³ Auner, 1908. 83.

⁴ Domokos, 1987. 558.; Manuilă, 1938. 34–35., 537–538.

⁵ Domokos, 1987. 169.

⁶ *Moldvai Magyarország*, 2002., 3. sz. 11. Tánzos, 2001.167.

⁷ *Almanahul Presa Bună*. 2005. 337.

hogy román szöveget is bemondanak. Gerendából épült harangtornya lebontásra várt.

Gutináson legsikeresebb gyűjtéseink Păduraru Margit szöttesei voltak. Gyapjú szöttestakarója 4 nyüstös „fogdosott” technikával készült. Csépre szedett *kendezőjén* régi geometrikus minták változnak csillaggal.¹

Karácsonyi és újévi szokásokat is sikerült itt gyűjtenünk: újév napján töröknek és maszkának (muszkának?) öltözve szoktak táncolni. Ignác Mihályéknál a szomszéd Simos Katalin által készített tatrosi népviseletbe öltöztek fel. Fialok népviseletbe öltözve táncoltak a „kecske” körül. 15–20 fiatal elmegy minden gazdához az udvarra. 7–8 töröknek, a többi népviseletbe öltözve. Néhány percig táncolnak, elmondják az üdvözetet az embereknek, akik fizetnek (vagy megkínálják), aztán távoznak. Ez a „hejgetés” szokása a magyar nyelvterületen már kiveszett. Karácsony napján csillaggal járják a falut egész nap. Egyikük énekel egy versszakot arccal kelet felé fordulva, a többi válaszol.

Gyimesbükk (Ghimeș Făget)

Atros felső folyásának vidéke, a hegyek közt kiterjedt medencerendszere hosszú időn keresztül szabadon hagyott terület volt. Két irányból telepítették be csángók és székelek. A Gyimesek vidéke már egy külön világ. 1964-ben a 799. számú dekrétum, az utolsó közigazgatási reform jegyében több települést: községeket, falukat Erdélytől Moldvához csatoltak.² Így kitéválták a Gyimeseket is. Gyimesbükk Csík megyétől Bákó megyéhez került. Ezért most mint Bákó megyei települést vizsgáljuk meg. A fő különbség az, hogy az itteni csángók erős magyarságtudattal rendelkeznek, magyar iskolájuk és egyházuk van. Az itteni katoliku-

¹ Păduraru Margit (45 éves) közlése. 1973.

² *Indicatorul localităților din România*. 1974. 6.

sok megmaradtak a gyulafehérvári katolikus egyház fennhatósága alatt.

Gyimesbükk Bákó megye legnyugatibb községe, a Tatros kanyarulatában és környékén helyezkedik el, a Csíki-havasok és a Tarkó vonulata közti medencében a Hegyes-havas, a Hosszú-havas és a Csudomir vonulatai között. 45 kilométerre fekszik Csíkszeredától, 90 kilométerre Bákótól. A Tatros és a befutó patakok mentén kialakult 6 falu tartozik hozzá: Gyimesbükk községközpont 730–740 méter tengerszintfeletti magasságban, a Tatros teraszain fekszik. A hozzátartozó faluk Gyimes, Tarhavas, Bálványospataka, Felsőbükk és Rekettyés. Ez utóbbi 1100 méter tengerszint feletti magasság felé emelkedik.

Természeti környezetét tekintve a Keleti-Kárpátok homokkő flis vonulatához tartozik, ezen belül a kréta-paleogén Tarkó-takarónak a tartozéka. A Tatros ezen a felső szakaszán egy magas medencefolyosót képez, ahol a folyó legfontosabb mellékpatakával, a Hidegséggel hosszanti völgyben folyik. Gyimestől lefelé megváltozik a völgy jellege, s harántvölgyben folyik tovább. A község keleti határánál szűk szoroson folyik át, a hajdani magyar–román határ vonalán, ahol az ún. Rákóczi-vár védte a határt. A völgyi településeknek számos elágazása van, ezeknek patak nevük van, mint az Agyagos patak völgyében a Buhapataka, a Kövecses patak mentén a Bartosokpataka, a Bálványos mellékpataka, az Ebkő pataka mentén a Kalyibás stb. Az enyhén lejtős hegyoldalak irtásos, perzselt vagy csutakos oldalain gazdag szénafű terem.

A 17. század végéig lakatlan területnek hagyták meg a Tatros felső folyása vidékét. Lármafák voltak a vidéken, ahonnan hang és fényjelekkel adták tudtul az ellenség közeledtét. A helynevek közt sok kultikus jelentésű volt, ami kultuszhely léteire utal. Ilyenek az Áldomás mező, a Bálványospataka stb.

Az 1694 utáni utolsó tatárbetörés után, 1698-ban Rabutin osztrák tábornok a Gyimesi-szorosnak nevezett völgszűkületig toltá előre a védelmi vonalat, amelyet megerősített.¹ Kővárat építettek, az ún. Rákóczi-várat. Katonai gyakorlatokat végeztek, ide rendelték a katonaköteles székelyeket, az ún. katonai kommandókat. Békés kereskedelmi élet kezdődött a Gyimesi-szoroson. A mögötte elterülő védett területek pihent földekkel, zsíros kaszálókkal várták a betelepülőket. Így megindult a bevándorlás mindkét irányból. Főleg moldvai magyarok szegény rétegei települtek vissza Erdélybe, de jöttek csiki székely telepesek is. Kisebb számban románok is telepedtek közéjük, mintegy 1/5 arányban. Kezdetben ideiglenes jellegű szállásokat létesítettek, majd néhány évre rendezkedtek be. Régen még nem volt közigazgatási ellenőrzés alatt.

A 18. században lassú volt a beszivárgás, a 19. században rohamossá vált, a 20. század elején már 7000-re nőtt a számuk, amely 40 év alatt megduplázódott.² Sok munkaalkalom keletkezett, mint a vasútépítés, az őserdők kiirtása, nagy fűrészüzemek felállítása. A kezdetben kialakult szállások kirajzásait a szénafüvek kiterjedése, az irtásokon, a felperzselt oldalakon mind több hasznosítható területet nyertek. Ezt bizonyítják a gyakori irtás, csutakos, perzselés stb.-re utaló helynevek.³

Gyimesbükk hagyományos faipari központ, amely újabban turisztikai funkcióval is gazdagodott. Innen lehet legkönnyebben megközelíteni a Tarkó hegyvonulat nevezetességeit.

¹ Vámszer, 1940. 2.

² Uo. 3.

³ Brânduș et alia, 1987. 70.

A lakosság főfoglalkozása az állattenyésztés. Gyimesbükk egyik legjelentősebb néprajzi központja a vidéknek. A hagyományos szerkezetű falvak, mint Rekettyés, Bálványospataka, Tarhavas, vagy a hagyományos gazdaságok, nagyon gyakoriak. Népszokások, népviselet, folklór és a tárgyi néprajz kedvelt gyűjtési területe. Népművészetében megemlítjük a szücsmesterséget, ahol bőrbundákat, melleket készítenek, szépen kihímezve azokat. Külön hírnévre tettek szert Gábor Imre, Deák Péter és Nicolae Radu szücsök.¹ A gyimesiek megőrizték hagyományos népviseletüket is. Fennmaradtak a darócból készült mellények, szokmányok és zekék is. Szövés, fonás, faragás és más háziipari tevékenységek is elterjedtek.

Az 1992. január 7-i népszámlálás alkalmával 5326 lakosát írták össze, akik közül 3095 volt a római katolikusok száma. 2933-an magyar nemzetiségűeknek vallották magukat, és 13-an csángónak.²

A 2002. március 18-i népszámláláskor 5340 lakosából 2720-an voltak magyarok, 71-en csángók, 25-en cigányok, és 2522-en románok.³

Még megemlítünk néhány helynevet. Patakok: Agyagos, Aranyos, Árpás, Bálványos, Eperjes, Határ, Köves, Mogyorós, Sugó stb. Domborzati formák nevei: Aranyos, Lukács tető, Budáka, Farkas havas, Meleg havas, Perzselt oldal, Mihály szállás, Ebkő tető, Barátos, Kurta sarok, Jenő Hosszúhavas, Kiskaszáló, Mogyorós, Orodik havas, Alsó-Orodik, Felső-Orodik, Kereszthegy, Tóhavas sarka. A helynevek döntő többsége magyar névadásra utal.

¹ Ichim, 1983. 65.

² *Moldvai Magyarság*, XII. évf. 3 (130) sz.

³ *Anuarul statistic*, 2005. 67. Populația 8.